

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 5/2025-11

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Martina Vernarského a Ivana Fiačana (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej JUDr. Margarétou Chlebovou, advokátkou, Pod Vtáčnikom 3, Bratislava, proti uzneseniu Mestského súdu Bratislava II č. k. 28P/162/2023-43 z 25. januára 2024 a uzneseniu Krajského súdu v Trnave č. k. 15CoP/62/2024-65 zo 17. mája 2024 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka, občianka Ukrajiny, sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 7. septembra 2024 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prístup k súdu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd označenými uzneseniami, ktorými súdy vyhlásili nedostatok svojej právomoci na nariadenie neodkladného opatrenia, na základe ktorého mali byť ukrajinské maloleté deti žijúce na území Slovenskej republiky zverené do výlučnej osobnej starostlivosti ich matky, sťažovateľky, a otcovi maloletých detí mala byť uložená povinnosť prispievať na ich výživu.
2. Sťažovateľka sa na Mestskom súde Bratislava II domáhala nariadenia neodkladného opatrenia, ktorým by mestský súd zveril jej maloleté deti do jej výlučnej osobnej starostlivosti bez úpravy styku otca s maloletými deťmi a otcovi maloletých detí uložil povinnosť prispievať na ich výživu.
3. Sťažovateľka návrh na nariadenie neodkladného opatrenia odôvodnila tým, že spolu s manželom a spoločnými maloletými deťmi sa z dôvodu nepriaznivej situácie na Ukrajine presťahovali na územie Slovenskej republiky, kde žijú už vyše roka. Spolu s maloletými deťmi sa od ich otca odsťahovala z dôvodu jeho požívania alkoholických nápojov a agresívneho správania. Sťažovateľka

žije v súčasnosti s deťmi v prenajatom byte, kde im zabezpečuje osobnú starostlivosť. Otec sa od odchodu matky o deti nestará a na výživu štyroch spoločných detí jej neprispieva žiadnou sumou.

4. Keďže rodičia a deti sú štátnymi príslušníkmi Ukrajiny a v prerokovanej veci ide o konanie s cudzím prvkom, zaoberal sa mestský súd otázkou, či je daná jeho právomoc na konanie o nariadenie neodkladného opatrenia podľa Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“). Mestský súd dospel k záveru, že v zmysle Zmluvy medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o právnej pomoci a právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach uverejnenej pod č. 95/1983 Zb. (ďalej aj „zmluva o právnej pomoci“) úprava vzťahov medzi rodičmi a deťmi sa spravuje právnym poriadkom zmluvnej strany, na území ktorej dieťa trvale žije, a podľa takto určeného právneho poriadku je daná aj právomoc súdu zmluvnej strany.

5. Maloletým deťom, ako aj ich rodičom bol udelený štatút dočasného útočiska na území Slovenskej republiky. Z uvedeného podľa mestského súdu vyplýva, že nejde o pobyt trvalého charakteru, a teda nie je splnená podmienka v zmysle čl. 30 citovanej zmluvy o právnej pomoci. Pretože na konanie o návrhu matky nie je daná právomoc súdov Slovenskej republiky, mestský súd vyslovil, že nemá právomoc vo veci konať, a konanie o návrhu matky zastavil.

6. Sťažovateľka sa proti uzneseniu mestského súdu odvolala. Poukázala na to, že Slovenská republika je stranou viacerých medzinárodných dohôrov vzťahujúcich sa na rodinné veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, v ktorých sa sleduje princíp najlepšieho záujmu dieťaťa. Pri určovaní právomoci vo veci rodičovských práv a povinností postupujú slovenské súdy podľa nariadenia Brusel IIa s hraničným určovateľom v podobe obvyklého pobytu. V prípade použitia vnútroštátnej úpravy členského štátu Európskej únie – Slovenskej republiky, a to zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 97/1963 Zb.“), by sa aplikovalo ustanovenie § 24 a § 39 daného zákona.

7. Rovnako v oblasti vyživovacej povinnosti majú pred vnútroštátnymi kolíznymi normami prednosť kolízne normy nariadenia č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti. Kolízne normy pre vyživovacu povinnosť nie sú v nariadení vyjadrené priamo, ale prostredníctvom prepojenia na právny predpis, ktorým je Haagsky protokol o rozhodnom práve pre vyživovacu povinnosť z roku 2007, ktorým sú viazané všetky členské štáty Európskej únie okrem Dánska a Spojeného kráľovstva. Podľa sťažovateľky mal súd v danom prípade skúmať skutkový a právny stav, berúc na zreteľ princíp najlepšieho záujmu dieťaťa a taktiež vojnovú situáciu na Ukrajine, sociálnu a ekonomickú situáciu matky a jej maloletých detí a mal postupovať v zmysle uvedených medzinárodných zmlúv.

8. Krajský súd v Trnave napadnutým uznesením potvrdil rozhodnutie mestského súdu o nedostatku právomoci. Krajský súd argumentoval tým, že vzhľadom na skutočnosť, že Ukrajina nie je členským štátom Európskej únie a vo veciach týkajúcich sa úpravy právnych vzťahov medzi rodičmi a deťmi nepristúpila k nariadeniu rady (ES) č. 2201/2003 z 27. 11. 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a ani k nariadeniu Rady (ES) č. 4/2009 z 18. 12. 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti, je v danej veci potrebné otázku právomoci posúdiť s poukazom na § 2 zákona č. 97/1963 Zb., v zmysle ktorého majú v prípade právnych vzťahov s cudzím prvkom aplikačnú prednosť medzinárodné zmluvy,

ktorými je Slovenská republika viazaná. Preto prvostupňový súd správne aplikoval čl. 30 zmluvy o právnej pomoci, do ktorej Slovenská republika a Ukrajina sukcedovali. V súlade s uvedeným, zohľadňujúc charakter pobytu maloletých detí a rodičov na území Slovenskej republiky, ktorý nevykazuje známky trvalého pobytu, pretože ide iba o tolerovaný pobyt a poskytnutie dočasného útočiska, aktuálne obmedzeného termínom 4. 3. 2025, nie je na prejednanie návrhu matky na nariadenie neodkladného opatrenia upravujúceho výkon práv a povinností rodičov k maloletým deťom daná právomoc súdov Slovenskej republiky.

9. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti namieta porušenie základného práva na prístup k súdu, nedostatočné odôvodnenie uznesenia mestského súdu a skutočnosť, že krajský súd bez bližšieho skúmania potvrdil prvostupňové rozhodnutie. Zdôrazňuje, že v obdobnej veci rozhodol Okresný súd Galanta uznesením č. k. 12P/177/2023-74 zo 6. decembra 2023 opačne a vecou sa meritórne zaoberal.

II.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

10. Podľa čl. 127 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. Každú takúto sťažnosť ústavný súd predbežne prerokuje podľa § 56 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

11. Ústavný súd môže na predbežnom prerokovaní bez ústneho pojednávania uznesením odmietnuť návrh na začatie konania, ktorý je neprípustný [§ 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde]. Podľa § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavná sťažnosť je neprípustná, ak sťažovateľ nevyčerpal právne prostriedky, ktoré mu priznáva zákon na ochranu jeho základných práv a slobôd.

12. Ústavný súd preskúmal splnenie kritéria vyčerpania právnych prostriedkov, ktoré mu priznáva zákon na ochranu jeho základných práv a slobôd. Ústavný súd z vyjadrenia mestského súdu zistil, že sťažovateľka nepodala proti napadnutému rozsudku krajského súdu dovolanie. Podľa vyjadrenia mestského súdu bolo taktiež na základe lustrácie zistené, že iné konania na návrh [REDAKOVANÉ] na mestskom súde vedené nie sú.

13. Podľa judikátu najvyššieho súdu R 21/2018 týkajúceho sa vzťahu dovolania a neodkladných opatrení „dovolanie nie je podľa § 420 Civilného sporového poriadku prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým odvolací súd potvrdil uznesenie súdu prvej inštancie o nariadení neodkladného opatrenia na základe takého návrhu, spolu s ktorým, prípadne po podaní ktorého bola podaná nadväzujúca žaloba“.

14. Sťažovateľka tak v ústavnej sťažnosti, ako aj v odvolacom konaní argumentovala, že súdy Slovenskej republiky majú právomoc rozhodovať o neodkladnom opatrení, na základe ktorého mali byť (i) zverenú ukrajinskú maloletú dieťať žijúcu na území Slovenskej republiky do výlučnej osobnej starostlivosti ich matky, sťažovateľky, a aby (ii) otcovi maloletých detí uložil povinnosť prispievať

na ich výživu. Niektoré sudy Slovenskej republiky o týchto veciach riadne rozhodujú (porov. bod 9).

15. Podľa § 420 písm. f) CSP dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Uvedený dovolací dôvod chráni obzvlášť právo na prístup k súdu. Otázka zákonnosti vyhlásenia nedostatku právomoci patrí do rozsahu práva na prístup k súdu (porov. I. ÚS 37/95).

16. Vzhľadom na skutočnosť, že vo veci nebola podaná žaloba, možno na základe judikátu R 21/2018, resp. § 420 CSP dôvodne predpokladať, že najvyšší súd je oprávnený v dovolacom konaní preskúmať, či sudy Slovenskej republiky majú na konanie o predmetnom návrhu právomoc. Judikát R 21/2018 stanovuje prípustnosť dovolania, ak po „*nariadení neodkladného opatrenia*“ nebola podaná žaloba. Ideou judikátu je však skutočnosť, že dovtedajšie konanie sa končí, tak je namieste prístupnosť dovolania zo zmätočných dôvodov. V prerokovanej veci neodkladné opatrenie nariadené síce nebolo, ale išlo o konanie o neodkladnom opatrení, a toto konanie sa skončilo.

17. Zo širšieho pohľadu ústavný súd uvádza, že konania, ktoré všeobecné sudy zastavili, boli predmetom prieskumu z hľadiska dôvodu zmätočnosti – odňatia možnosti konať pred súdom podľa Občianskeho súdneho poriadku (porov. uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 5 Cdo 43/2012), resp. sú predmetom prieskumu podľa aktuálneho § 420 písm. f) CSP.

18. Najvyšší súd vo veci sp. zn. 8CdoR/3/2023 prerokoval v rámci § 420 písm. f) CSP dovolanie, ktoré sa týkalo námietky neodôvodneného zastavenia konania o rozvod manželstva z dôvodu nedostatku právomoci súdu v Slovenskej republike.

19. Z týchto dôvodov bolo v predmetnej veci dovolanie podľa § 420 CSP právnym prostriedkom, ktorý sťažovateľke priznáva zákon na ochranu jej základných práv a slobôd (§ 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

20. Ústavný súd *obiter dictum* a konzekventne mimo rámca nosných dôvodov svojho uznesenia k veci dopĺňa, že východiskom právneho posúdenia je zmluva o právnej pomoci, ale nie na základe skutočnosti, že Ukrajina nie je členským štátom Európskej únie, ako argumentuje krajský súd (bod 8). Nariadenia Európskej únie sa aplikujú aj v situáciách, ktoré sa viažu k nečlenským štátom, a to vtedy, ak neexistuje žiadna medzinárodná zmluva, ktorá by dostala prednosť podľa spomenutých konkurenčných pravidiel. Článok 30 zmluvy o právnej pomoci, ktorý je nazvaný „*Právne vzťahy medzi rodičmi a deťmi*“, obsahuje dve kolízne normy (odsek 1 a 2) a jednu normu o medzinárodnej právomoci. Zo systematického výkladu odsekov 1 a 2 vyplýva, že do vecného rozsahu tohto článku spadajú aj otázky vyživovacej povinnosti. Aby mohol slovenský súd konať, museli by deti „trvale žiť“ na slovenskom území. V prípade poskytnutia dočasného útočiska odídencom pojmovovo z tohto režimu vyplýva dočasná ochrana (a s ňou spojená dočasná pobyt na území). Zmluva o právnej pomoci v čl. 30 neráta s možnosťou, že by súd bez právomoci vo veci samej mohol prijímať dočasné opatrenia v neodkladných prípadoch (na rozdiel od čl. 33, ktorý slovenské sudy v praxi využívajú na ustanovenie opatrovníka). Záver, ku ktorému dospeli mestský súd a krajský súd, teda zastavenie konania z dôvodu absencie medzinárodnej právomoci, sa však môže javiť ako predčasný. Možno predpokladať, že sudy sa nezaoberali ustanoveniami, ktoré

zákonodarca v oblasti medzinárodného práva súkromného a procesného vytvoril osobitne pre situácie, kedy aplikáciou noriem o právomoci došlo k odopretiu práva na spravodlivý proces, a prípadne požiadavkou najlepšieho záujmu dieťaťa.

21. Ak by dovolanie podané bolo, najvyšší súd by mal v dovolacom konaní možnosť vyjadriť sa, či by v danej veci pre zverenie dieťaťa a vyživovaciu povinnosť prichádzala do úvahy aplikovateľnosť (i) inštitútu *forum necessitatis*, ktorý je obsiahnutý v § 47a zákona č. 97/1963 Zb., (ii) prípadne špecifická právna úprava postavenia utečencov v normách medzinárodného práva procesného. Základom je úvaha, že zmluva o právnej pomoci postavenie utečencov nezohľadňuje na rozdiel od Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa (Haag, 1996) publikovaného ako oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 344/2002 Z. z., ktorého stranou je aj Ukrajina.

22. Možno dodať, že na zváženie je nielen aplikácia *forum necessitatis*, resp. Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa pre zverenie dieťaťa a vyživovaciu povinnosť, ale aj kombinácia týchto právnych základov: Pre zverenie dieťaťa do starostlivosti Haagsky dohovor o ochrane dieťaťa z roku 1996 ako *lex specialis* a pre vyživovaciu povinnosť *forum necessitatis*.

23. Sťažovateľka taktiež brojí proti nedostatočnému odôvodneniu napadnutého rozsudku, čo možno tiež namietat' v dovolacom konaní (porov. IV. ÚS 338/2023).

24. Ústavný súd konštatuje, že sťažovateľka nevyčerpala právny prostriedok, ktorý jej priznáva zákon na ochranu jej základných práv a slobôd, a preto jej ústavnú sťažnosť odmietol podľa § 132 ods. 2 v spojení s § 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde ako neprípustnú.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 16. januára 2025

Robert Šorl
predseda senátu